

te werven. De eindredacteur van *Volk en Vaderland* zag daar geen gat in; hij 'was van mening dat er op het ogenblik voor de mensen geen enkele reden bestaat om lid te worden van de NSB . . . Men wacht eenvoudig op Duitse successen.' Een ander lid van de raad merkte op dat er eigenlijk ook geen basis meer was voor propaganda: 'dat de NSB vroeger altijd streed met de massa tegen het onrecht terwijl de NSB nu juist vaak het onrecht moet verdedigen.'¹ Twee weken later namen Blokzijl en de secretaris-generaal van de NSB, ir. Huygen, aan een vergadering van diezelfde propagandaraad deel waar de vraag aan de orde gesteld werd, hoe het kwam dat de NSB geen vat kreeg op het volk. Wij citeren uit het verslag: 'dat er in het Nederlandse volk een toenemende anti-Duitse stemming is waar te nemen', 'bij de leden der Beweging is ontstaan een gevoel van zekere bedrogenheid dat wij de macht nog niet hebben', 'de grote fout ligt bij ons zelf', 'ons volk is één blok verzet, ons volk negeert het nationaal-socialisme', 'wij moeten uitbreken uit ons isolement', 'het ontbreekt ons aan goede krachten'. 'Kameraad Blokzijl', aldus het slot,

'beëindigt de bespreking over dit onderwerp en gaat over tot het beoordelen van de propagandaplaat 'Mussert spreekt, het volk luistert'. Deze plaat wordt door kameraad Blokzijl afgekeurd. Kameraad Huygen sluit zich daarbij aan. Het idee is zeer goed, de foto kan niet gebruikt worden, aangezien op de foto de mensen niet luisteren, doch velen afgewend staan of de Dam verlaten.'²

Valt aan dit alles nog iets toe te voegen?

Dan toch hoogstens dit dat Hitler, Seyss-Inquart en Schmidt, toen zij eind '41 de baan vrijmaakten voor de NSB door successievelijk de NSNAP, Nationaal Front en de Nederlandse Unie uit te schakelen, steun gingen verlenen aan (maar ook steun gingen zoeken bij) een beweging die volstrekt en evident gefaald had: want de NSB was een kleine, fel gehate, stagnerende minderheid gebleven, inwendig verdeeld, deerlijk gedemoraliseerd en geleid door een figuur die door nagenoeg het gehele Nederlandse volk beschouwd werd als een landverrader en als het toonbeeld van incompetentie.

¹ NSB, hoofdkwartier, propagandaraad: Notulen, 22 juni 1942 (a.v., 206). ² A.v., 6 juli 1942 (a.v.).